

Výpočet délky vývalku (VDV) ver. 1.0

Produktový help

Technologická agentura
České republiky

*Projekt TE01020197 „Centrum aplikované kybernetiky 3“,
Program Centra kompetence TA ČR*

Tento software byl vyvinut v rámci pracovního balíčku WP 11 projektu TE01020197 centra kompetence „Centrum aplikované kybernetiky 3“ podpořeného Technologickou agenturou České republiky. Na vývoji softwaru se podílela výzkumná skupina [Laboratoře aplikované kybernetiky](#) na [Fakultě strojní Českého vysokého učení technického v Praze](#) a firma PIKE Automation, s.r.o.

VDV (ver. 1.0) je software, který slouží k přepočtu délky vývalku za tepla na délku za studena. Výsledný matematický model pro přepočet délky vývalku je implementován v rámci jediného programu vytvořeného v jazyce C#. Požadavek na vytvoření matematického modelu pro přepočet délky vývalku za tepla na délku, na kterou se zkrátí ve studeném stavu, tj. při normální teplotě 20°C, vzešel ze spolupráce s firmou PIKE Automation, s.r.o. Software umožňuje stanovit okrajové podmínky pro přepočet délky vývalku za studena takové, jakými jsou relativní chyby měření teploty vývalku, délky vývalku za tepla a koeficientu teplotní roztažnosti. Po stanovení okrajových podmínek a druhu oceli tento software kromě délky vývalku za studena vypočítá odhad maximální relativní chyby výpočtu délky vývalku při teplotě 20 °C. Dále součástí výpočtu délky vývalku je určení koeficientu teplotní roztažnosti podle normy EN 1993-1-2:2005¹.

---

¹ (1) (2)

Obsah

Obsah	2
1 Hlavní okno – Výpočet délky vývalku za studena	3
1.1 Panel vstupů	4
1.1.1 Druh oceli	4
1.1.2 Teplota vývalku	4
1.1.3 Délka vývalku za tepla	4
1.2 Panel nastavení relativních chyb	4
1.2.1 Relativní chyba měření délky vývalku za tepla	4
1.2.2 Relativní chyba měření teploty vývalku	5
1.2.3 Relativní chyba určení koeficientu teplotní roztažnosti	5
1.3 Panel výstupů	5
1.3.1 Koeficient teplotní roztažnosti	5
1.3.2 Délka vývalku za studena	6
1.3.3 Relativní chyba výpočtu délky vývalku za studena	6
2 Vedlejší okno – Náповěda	7
3 Ukládání a čtení dat	9
4 Help	10
5 Bibliografie	11

1 Hlavní okno – Výpočet délky vývalku za studena

Hlavní okno na obr. 1.1 se skládá ze tří panelů, panelu vstupů, panelu nastavení chyb a panelu výstupů. V panelu vstupů se volí druh oceli, zadávají se teplota vývalku a délka vývalku za tepla. V panelu nastavení se specifikují relativní chyby měření teploty vývalku, délky vývalku za tepla a koeficientu teplotní roztažnosti. Nakonec v posledním, třetím panelu jsou vypočteny výstupy softwaru VDV ver. 1.0. Jsou jimi délka vývalku za studena (při teplotě 20 °C), odhad maximální relativní chyby výpočtu délky vývalku při teplotě 20 °C a koeficient teplotní roztažnosti.

Výpočet délky vývalku (VDV)

Zobrazit nápovědu >>

Vstupy

Druh oceli:

Teplota vývalku [°C]: 900,0

Délka vývalku za tepla [m]: 0,000

Nastavení chyb

$\Delta L/L$ [%]: 0,20

$\Delta T/T$ [%]: 2,00

$\Delta \alpha/\alpha$ [%]: 10,00

Výstupy

α [1/°C]: 0

Délka vývalku za studena [m]: 0

Chyba délky za studena [%]: 0

Provést výpočet

Fig. 1.1 Hlavní okno – Výpočet délky vývalku za studena

Samotný výpočet výstupů nastane stisknutím tlačítka „Provést výpočet“. Pokud je stisknuto tlačítko „Zobrazit nápovědu“ rozšíří se hlavní okno o okno vedlejší s nápovědou k programu VDV ver. 1.0.

1.1 Panel vstupů

V panelu vstupů se volí druh oceli, zadávají se teplota vývalku a délka vývalku za tepla. Program umožňuje volit ze tří základních druhů oceli vývalku, kterými jsou nízkouhlíkaté oceli, uhlíkaté oceli a nerezové oceli. Teplota vývalku se specifikuje ve stupních Celsia a délka vývalku za tepla v metrech.

1.1.1 Druh oceli

Celkem tři základní druhy oceli vývalku je možné volit (nízkouhlíkatou, uhlíkatou a nerezovou). Běžné válcované oceli spadají do třídy nízkouhlíkatých ocelí, které jsou nelegované nebo mikrolegované. U ocelí uhlíkatých se předpokládá, že obsah uhlíku je alespoň 0,2 % hmotnostní koncentrace. Nerezové oceli, který se označují také jako speciální oceli, jsou v programu uvažovány austenitického typu.

1.1.2 Teplota vývalku

Teplotu vývalku v programu je možné zadat v rozsahu od 20 do 1200 °C. Protože k dělení vývalku za tepla dochází technologicky za poslední válcovací stolicí a zároveň před vstupem na výstupní chladicí linku („runout table“), lze předpokládat, že teplota vývalku při jeho dělení se může pohybovat mezi 800 až 900 °C.

1.1.3 Délka vývalku za tepla

Délka vývalku za tepla má dostatečný rozsah pro zadání a to mezi 0 až 1000 m.

1.2 Panel nastavení relativních chyb

V panelu nastavení se specifikují relativní chyby měření teploty vývalku, délky vývalku za tepla a koeficientu teplotní roztažnosti. Přitom na výslednou relativní chybu výpočtu délky vývalku za studena má také vliv relativní chyba určení koeficientu teplotní roztažnosti.

1.2.1 Relativní chyba měření délky vývalku za tepla

Relativní chybu měření délky vývalku za tepla je samozřejmě možné nastavit v rozsahu 0-100%. Její hodnotu udávají výrobci měřidel vysokých teplot, tj. pyrometrů.

1.2.2 Relativní chyba měření teploty vývalku

Relativní chybu měření teploty vývalku je samozřejmě možné nastavit v rozsahu 0-100%. Její hodnotu udávají výrobci měřidel vysokých teplot, tj. pyrometrů, v závislosti na pracovním bodu. Tento pracovní bod by měl být v rozsahu 800 - 900 °C, viz teplotu vývalku.

1.2.3 Relativní chyba určení koeficientu teplotní roztažnosti

Relativní chybu určení koeficientu teplotní roztažnosti je samozřejmě možné nastavit v rozsahu 0-100%. Nejnižší vliv na maximální [relativní chybu výpočtu délky vývalku za studena](#) má relativní chyba určení koeficientu teplotní roztažnosti, jejíž hodnota může být až $\pm 10\%$, aniž by došlo k překročení povolené meze maximální relativní chyby výpočtu délky vývalku za studena. Přesto tato, na první pohled, dostatečná rezerva na chybu určení koeficientu teplotní roztažnosti nemusí být u některých [druhů ocelí](#) dostatečná, týká se to především běžných válcovaných (nelegovaných či mikrolegovaných) ocelí. Důvodem pro to je významná závislost [koeficientu teplotní roztažnosti](#) na [teplotě vývalku](#) především v blízkosti kolem Curie teploty a teploty rekrystalizační, v kterých nastávají body nespojitosti. Curie teplota je definována pod 800°C, zatímco rekrystalizační teplota překračuje 900°C. Jelikož k dělení vývalku dochází až po vyválnování vývalku, tak teplota vývalku při dělení je daleko pod rekrystalizační teplotou, tedy nižší než 900°C, ale zároveň bývá nad 800°C, tedy o dost vyšší než Curie teplota. Díky vhodně technologicky zařazenému dělení plechů či pásů na válcovně, lze s mnohem menší relativní chybou než $\pm 10\%$ určit koeficient teplotní roztažnosti v předpokládaném rozsahu teplot vývalku 800-900°C. U ostatních druhů ocelí, které se válcují, t.j. uhlíková a nerezová ocel, body nespojitosti v závislosti koeficientu teplotní roztažnosti na teplotě ve sledovaném rozsahu teplot (pod 1000°C) nenastávají. Jen je třeba si uvědomit, že koeficient teplotní roztažnosti rovněž velmi závisí na chemickém složení oceli. Proto u nerezových ocelí, které jsou podstatně legované, může koeficient teplotní roztažnosti být větší až o 18% než tento koeficient u běžné válcovací oceli a v porovnání s uhlíkatou ocelí dokonce až o 33%.

1.3 Panel výstupů

V panelu výstupů jsou vypočteny výstupy softwaru VDV ver. 1.0. Jsou jimi [délka vývalku za studena](#) (při teplotě 20 °C), odhad maximální [relativní chyby výpočtu délky vývalku při teplotě 20 °C](#) a [koeficient teplotní roztažnosti](#).

1.3.1 Koeficient teplotní roztažnosti

Hodnota koeficientu teplotní roztažnosti při teplotě 900°C u nízkouhlíkatých ocelí je $\alpha_{900} = 1.6 \cdot 10^{-5}$, zatímco u uhlíkatých ocelí je pouze $\alpha_{900} = 1.35 \cdot 10^{-5}$. V případě nerezových austenitických ocelí je koeficient teplotní roztažnosti nejvyšší $\alpha_{900} = 1.9 \cdot 10^{-5}$. Údaje o teplotní roztažnosti ocelí mohou být v normách uvedeny nepřesně, jak uvádějí

někteří výrobci (Outokumpu, Damstahl) o evropských normách EN 10095 atd. Proto kontrola fyzikálních hodnot prostřednictvím fyzikálních tabulek se ukazuje být nezbytná².

1.3.2 Délka vývalku za studena

Délka vývalku za studena vychází v metrech a musí být menší [délka vývalku za tepla](#). Výsledný matematický model pro přepočet délky vývalku za tepla na délku za studena se specifikací relativní chyby tohoto přepočtu tedy sestává z částí příslušejícím měřené [teplotě vývalku při dělení](#), měřené délce vývalku za tepla a nakonec [koeficientu teplotní roztažnosti](#) pro tři [druhy ocelí](#). Délka vývalku za studena (při teplotě 20°C) se tedy vypočte podle vztahu

$$L_{20} = L[1 + \alpha (T - T_{20})]^{-1} \quad [\text{m}] \quad (1)$$

kde L_{20} je teplota vývalku při teplotě 20°C, $T_{20} = 20^\circ\text{C}$ a L je délka vývalku při teplotě T (teplota vývalku při jeho dělení).

1.3.3 Relativní chyba výpočtu délky vývalku za studena

Největší vliv na maximální relativní chybu výpočtu délky vývalku za studena mají [relativní chyba měření délky vývalku za tepla](#) a [relativní chyba měření teploty vývalku](#). Zatímco nejmenší vliv na maximální relativní chybu výpočtu délky vývalku za studena má [relativní chyba určení koeficientu teplotní roztažnosti](#). Odhad maximální relativní chyby výpočtu délky vývalku za studena lze stanovit podle vztahu

$$\delta L_0 = \delta L + \frac{(T - T_{20})\gamma_n}{1 + \alpha(T - T_{20})} \delta \alpha + \frac{\alpha T}{1 + \alpha(T - T_{20})} \delta T \quad [\%] \quad (2)$$

kde $\delta T = 100 \frac{\Delta T}{T}$, $\delta L = 100 \frac{\Delta L}{L}$, $\delta L_0 = 100 \frac{\Delta L_0}{L_0}$, $\delta \alpha = 100 \frac{\Delta \alpha}{\alpha}$ a jednotlivé proměnné jsou již popsány pod rovnicí (1).

---

² (4) (3)

2 Vedlejší okno – Nápověda

Vedlejší okno se rozbalí vedle hlavního okna na obr. 1.1 po stisknutí tlačítka „Zobrazit nápovědu“. Výsledné rozbalené okno je potom na obr. 2.1. Nápověda obsahuje základní položky programu s jejich krátkým popisem. Podrobný popis programu VDV ver. 1.0 lze nalézt v tomto produktovém helpu, který je vyvolán stisknutím tlačítka „Manuál k produktu“ na obr. 2.1. Opětovným stisknutím tlačítka „Zobrazit nápovědu“ na obr. 2.2 se lze vrátit ke krátké nápovědě.

Výpočet délky vývalku (VDV)

Manuál k produktu >>

Vstupy

Druh oceli:

Teplota vývalku [°C]:

Délka vývalku za tepla [m]:

Nastavení chyb

$\Delta L/L$ [%]:

$\Delta T/T$ [%]:

$\Delta \alpha/\alpha$ [%]:

Výstupy

α [1/°C]: 0

Délka vývalku za studena [m]: 0

Chyba délky za studena [%]: 0

Provést výpočet

Výpočet délky vývalku (VDV) 1.0

Vstupy

Druh oceli - zde je možné zvolit druh oceli vývalku, pro který se bude provádět výpočet. Možnosti jsou: "nizkouhlikaté oceli", "uhlíkaté oceli" a "nerezové a speciální oceli". Automaticky není nastavena žádná předvolba.

Teplota vývalku [°C] - teplota vývalku při dělení, t.j. před chladnutím, ve stupních Celsia. Předvolbou je nastavena teplota 900° C.

Délka vývalku za tepla [m] - délka, kterou má vývalek za tepla v metrech. Předvolbou je nastavena nulová délka.

Výstupy

α [1/°C] - určená hodnota délky koeficientu teplotní roztažnosti.

Délka vývalku za studena [m] - délka, kterou bude mít vývalek po vychladnutí na 20°C.

Chyba délky za studena [%] - relativní chyba délky, kterou bude mít vývalek po vychladnutí na 20°C vyznačená v %

Obr. 2.1 Vedlejší okno – Nápověda

Výpočet délky vývalku (VDV)

Zobrazit nápovědu >>

Vstupy

Druh oceli:

Teplota vývalku [°C]:

Délka vývalku za tepla [m]:

Nastavení chyb

$\Delta L/L$ [%]:

$\Delta T/T$ [%]:

$\Delta \alpha/\alpha$ [%]:

Výstupy

α [1/°C]:

Délka vývalku za studena [m]:

Chyba délky za studena [%]:

Provést výpočet

Výpočet délky vývalku (VDV) ver. 1.0

Produktový help

**Technická a
Technologická agentura
České republiky**

České vysoké učení technické v Praze
Fakulta strojní
Ústav přístrojové a řídicí techniky

Tento software byl vyvinut v rámci projektu TE01020197 centra kompetence „Centrum aplikované kybernetiky 3“ podpořeného Technologickou agenturou České republiky na [Fakultě strojní Českého vysokého učení technického v Praze](#). Ústavu přístrojové a řídicí techniky

Obr. 2.2 Vedlejší okno – Manuál k produktu

3 Ukládání a čtení dat

4 Help

Stiskněte tlačítko „Zobrazit nápovědu“ pro zkrácenou nápovědu k programu VDV ver. 1.0 a pro podrobnější nápovědu k tomuto programu si spusťte produktový help kliknutím na odkaz „Produktový help“ ve zkrácené nápovědě.

5 Bibliografie

1. **EN 1993-1-2:2005.** *Eurocode 3: Design of steel structures - Part 1-2: General rules - Structural fire design.* Praha : Český normalizační institut, 2006.
2. **ASME V&V 20-2009.** *Standard for verification and validation in computational fluid dynamics and heat transfer.* New York : ASME, 2009.
3. **Touloukian Y.S., Kirby R. K., Taylor R. E., Desai P. D.** *Thermal Expansion: Metallic Elements and Alloys.* New York : Plenum Press, 1975.
4. **Liu Y.C., Sommer F., Mittemeijer E. J.** Calibration of the differential dilatometric measurement signal upon heating and cooling: thermal expansion of pure iron. *Thermochimica Acta.* 2004, Vol. 413, pp. 215-225.